

Лев Гула

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»,
д-р юрид. наук, доц.,
проф. кафедри кримінального права і процесу

Ірина Корольова

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»,
маг. кафедри кримінального права і процесу

ХАРАКТЕРИСТИКА СУДОВО-ТОВАРОЗНАВЧОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ТОВАРІВ НАРОДНОГО СПОЖИВАННЯ ТА ПОСЛУГ

© Гула Л., Корольова І., 2018

Визначено суть поняття «судово-товарознавча експертиза товарів народного споживання та послуг». Охарактеризовано наукові погляди на поняття судово-товарознавчої експертизи товарів народного споживання та послуг. Визначено основні об'єкти судово-товарознавчої експертизи. Окреслено основні завдання судово-товарознавчої експертизи товарів народного споживання та послуг. Наведено, що під час проведення судово-товарознавчої експертизи можна здійснювати органолептичні, фізико-хімічні та мікробіологічні дослідження товарів народного споживання.

Ключові слова: товари; послуги; судово-товарознавча експертиза; предмет; об'єкт; завдання; перелік питань.

Лев Гула, Ирина Корольова

ХАРАКТЕРИСТИКА СУДОВО-ТОВАРОВЕДЧЕСКОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ ТОВАРОВ НАРОДНОГО ПОТРЕБЛЕНИЯ И УСЛУГ

В статье определено понятие и содержание судебно-товароведческой экспертизы товаров народного потребления и услуг. Охарактеризованы научные взгляды на понятие судебно-товароведческой экспертизы товаров народного потребления и услуг. Определены основные объекты судебно-товароведческой экспертизы. Очерчены основные задания судебно-товароведческой экспертизы товаров народного потребления и услуг. Приведено, что во время проведения судебно-товароведческой экспертизы могут осуществляться органолептические, физико-химические и микробиологические исследования товаров народного потребления.

Ключевые слова: товары; услуги; судебно-товароведческая экспертиза; предмет; объект; задание; перечень вопросов.

Lev Hula
Institute of Jurisprudence and Psychology,
Lviv Polytechnic National University,
Department of Criminal Law and Procedure,
Sc. D., Prof.

Iryna Korolyova
Institute of Jurisprudence and Psychology,
Lviv Polytechnic National University,
Master of the Department of Criminal Law and Process

DESCRIPTION OF COMMODITY JUDICIAL-EXPERT EXAMINATION OF COMMODITIES OF FOLK CONSUMPTION

In the article a concept and maintenance are certain commodity judicial-expert examination of commodities of folk consumption and services. Scientific looks are described to the concept of commodity judicial-expert examination of commodities of folk consumption and services. The basic objects of commodity judicial-expert examination are certain. The basic tasks of commodity judicial-expert examination of commodities of folk consumption and services are outlined. It is resulted, that during realization of commodity judicial-expert examination physical and chemical and microbiological researches of commodities of folk consumption can come true.

Key words: commodities; services; commodity judicial-expert examination; object; object; task; list of questions.

Постановка проблеми. Перехід України на вільні ринкові відносини та розвиток приватного підприємництва дало поштовх до фальсифікації продукції, а також неналежне надання відповідних послуг населенню. Споживчі товари є постійним об'єктом дослідження судово-товарознавчої експертизи щодо їхньої кількості та якості. Сучасний стан формування методики зазначеної експертизи потребує постійного удосконалення.

Аналіз дослідження проблеми. Розроблення проблеми з товарознавства і експертизи товарів здійснено у дослідженнях вчених І. М. Артюха, В. В. Архіпова, С. А. Вілкова, Р. Г. Гончаренка, І. В. Гори, В. В. Горбуньова, Е. В. Жиряєва, Л. П. Морозова, М. Л. Ніколаєва, С. С. Толмачева, И. М. Четкіна, Т. І. Путіліна, І. П. Чепурна, М. Д. Федоренко та ін.

В. В. Архіпов наголошує, що судово-товарознавча експертиза (СТЕ) є одним із нових видів товарознавчої експертизи, які тільки формуються, її розвиток як будь-якої науково-практичної діяльності, що має прикладний характер, визначався потребами судово-слідчої практики. Упродовж останніх років судово-слідчі органи відчують гостру погребу в застосуванні спеціальних знань в області товарознавства [1, с. 5].

Метою статті є аналіз дослідження суті поняття «судово-товарознавчої експертизи товарів народного споживання та послуг».

Виклад основного матеріалу. Судово-товарознавча експертиза може бути призначена як на стадії досудового розслідування, так і під час розгляду в суді у кримінальному, цивільному та господарському процесів.

Товари – це будь який продукт, який задовольняє потреби людини [2, с. 744; 3, с. 5].

До основних завдань експертизи Ю. В. Додонкін, Д. І. Коміч та ін. науковці зараховують основні внутрішні та зовнішні ознаки характеристики товарів [4, с. 20; 5, с. 33; 6, с. 250].

У спеціальній літературі питання про предмет експертизи визначено, як коло питань у галузі спеціальних знань, що їх вирішують під час виробництва експертизи її засобами, іншими – в точній відповідності з КПК – як коло обставин справи, які можна встановити засобами експертизи [7, с. 20].

Судово-товарознавча експертиза має свою процесуальну форму, а експерт-товарознавець – визначені функції і права, які відрізняють його від слідчого або спеціаліста, що відображено у кримінальному процесуальному законодавстві. Водночас дослідження слідчим чи спеціалістом об'єктів пізнання, використання ними криміналістичних та інших методик, науково-технічних засобів, виклад своїх висновків у відповідних процесуальних документах майже нічим суттєво не відрізняються від тієї діяльності, яку проводить експерт. Під час призначення судово-товарознавчої експертизи слідчий повинен виходити з конкретних обставин конкретного кримінального правопорушення, тих питань, що виникають під час слідства, наявних експертних методик та досвіду проведення таких експертиз.

Товарознавство – це фактичні дані, що містять доказову інформацію про об'єкт товарного походження, його якісно-кількісні характеристики, що відображають систему його споживацьких властивостей і обставин їхньої зміни, встановлювані на основі застосування спеціальних товарознавчих пізнань [8, с. 42; 9, с. 112].

Сучасні дослідники суть судово-товарознавчої експертизи розглядають як дослідження товарних (споживних) властивостей виробів з метою вирішення проблем щодо якості, кількості, справжності та вартості товару (продукції, виробів) [10, с. 183, 184].

Проведення судово-товарознавчої експертизи у суді потрібно здійснюватись з додержанням правил, передбачених статтями 332, 336 КПК України, статтями 57–61, 190 ЦПК України та статтями 31, 41 ГПК України.

Так, після з'ясування обставин, що мають значення для висновку експерта-товарознавця, голова пропонує учасникам судового розгляду подати у письмовому вигляді питання, які вони бажають поставити експерту-товарознавцю. Обмірковуючи поставлені питання та враховуючи думку учасників розгляду, суд усуває ті із них, які не стосуються справи або не належать до компетенції експерта, а також формулює питання, які сам ставить перед експертом-товарознавцем із власної ініціативи. Такий підхід дає змогу під час судового розгляду справи повніше використати спеціальні знання експерта. Після цього суд оголошує ухвалу, а суддя – постанову, в яких викладено поставлені на вирішення судово-товарознавчої експертизи питання, їх передають експерту-товарознавцю для складання висновку.

Суди враховують те, що визначення способу проведення судово-товарознавчої експертизи є компетенцією експерта-товарознавця. Відповідно до ст. 273 КПК України та ст. 232 ЦПК України ухвала суду (постанова судді) повинна бути складена як окремий документ з наведенням у ній мотивів прийнятого рішення про призначення судово-товарознавчої експертизи та чітким викладенням питань, що стосуються її предмета. В ухвалі (постанові) має бути зазначено, які питання, що їх подали учасники судового розгляду, з яких мотивів відхилено.

У випадках, коли провести експертне дослідження в судовому засіданні неможливо, суд, керуючись статтями 273 та 310 КПК України, робить ухвалу про проведення судово-товарознавчої експертизи і передає її з необхідними матеріалами до судово-експертної установи для виконання в порядку, передбаченому ст. 198 КПК України. Залежно від тривалості експертних досліджень і складності справи суд може або оголосити перерву, або відкласти слухання справи, або продовжити судове слідство і досліджувати інші докази. Судове слідство може використовувати таку процесуальну дію, як допит експерта-товарознавця в суді, передбачену ст. 311 КПК України. Його проводять після оголошення висновку експерта-товарознавця, коли експертів ставлять запитання для роз'яснення і доповнення його висновку. Запитання спочатку ставить прокурор, потім потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач, їхні представники, захисник, підсудний, суддя та народні засідателі. Усі питання, які ставляться експерту-товарознавцю, та відповіді на них вносять до протоколу судового засідання. Після проведення необхідних експертних досліджень експерт-товарознавець складає висновок. Відповідно до ст. 200 КПК України, ст. 60 ЦПК України та ст. 42 ГПК України висновок повинен містити докладний опис проведених досліджень, зроблені на їх

підставі висновки і обґрунтовані відповіді на поставлені судом питання. У висновку обов'язково зазначають: коли, де, ким (прізвище, освіта, спеціальність, учений ступінь і звання, посада експерта), на якій підставі проведено судово-товарознавчу експертизу, хто був присутній під час її проведення, які матеріали експерт використав та які провів дослідження. Відповідно до ст. 42 ГПК України висновок експерта-товарознавця подають до господарського суду в письмовій формі і копія його надсилається сторонам. Якщо експерт-товарознавець під час проведення досліджень встановить обставини, що мають значення для справи, з приводу яких не були поставлені питання, він має право свої міркування долучити до висновку. Мотивований висновок експерт-товарознавець дає у письмовій формі. Висновок судово-товарознавчої експертизи з матеріалів кримінальних справ має відповідати вимогам, зазначеним у ст. 242 КПК України, оголошується в судовому засіданні та приєднується до матеріалів справи. Щодо використання висновку судово-товарознавчих експертиз за матеріалами цивільних справ, то суд має право запропонувати експерту-товарознавцю дати усне пояснення до свого висновку. Висновок приєднують до справи, а усне пояснення заносять до протоколу, прочитують експертів та він його підписує. Коли до проведення судово-товарознавчої експертизи залучено декілька експертів, вони можуть радитись між собою, і коли приходять до одного висновку, то всі підписують його. Коли хтось із експертів не згоден із висновками інших, він складає свій окремий висновок. Відповідно до чинного законодавства висновок експерта-товарознавця для суду не є обов'язковим, його оцінює суд відповідно до вимог ст. 62 ЦПК України. Незгода суду з висновком експерта повинна бути мотивована в рішенні або ухвалі.

Якщо є необхідність провести дослідження нових об'єктів або інших обставин справи, суд призначає нову експертизу, яка не є додатковою. Повторна судово-товарознавча експертиза призначається, коли є сумніви у правильності висновку експерта-товарознавця, пов'язані з його недостатньою обґрунтованістю чи з тим, що він суперечить іншим матеріалам справи, а також за наявності істотного порушення процесуальних норм, які регламентують порядок призначення і проведення експертизи ст. 312 КПК України, ст. 150 ЦПК України, ст. 42 ГПК України). На наше переконання, зазначені дослідження належать до того виду судової експертизи, що і до судового товарознавства.

Висновки. Судову та товарознавчу експертизи товарів та послуг здійснюють у межах кримінального провадження та цивільних спорів відповідно до законодавства.

Під час товарознавчого дослідження можуть давати висновки за основними споживчими показниками, а також дослідження можуть проводити за документами, які супроводжують виготовлення та реалізацію товарної продукції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Архіпов В. В. Судово-товарознавча експертиза товарів народного споживання та послуг: теорія та практика: навч.-практ. посібник. 2-ге вид. К.: Центр учбової літератури, 2016. 306 с.*
2. *А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. Фінансово-економічний словник. 3-тє вид., доп. та перероб. Львів. Видавництво Львівської політехніки, 2011. 844 с.*
3. *Про публічні закупівлі. Закон України. Відомості Верховної Ради, 2016, № 9. ст. 89. URL://zakon3.rada.gov.ua/.*
4. *Додонкин Ю. В. Таможенная экспертиза товаров. М.: АСАОЕМИА.2003. 270 с.*
5. *Козьмич Д. І., Кобищан А. Д., Назаренко Л. О. Експертиза товарів. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2011. 374 с.*
6. *Судові експертизи у судочинстві України: наук.-практ. посіб.; за заг. ред. В. Г. Гончаренка, І. В. Гори. К.: Юринком Інтер, 2015. 504 с.*
7. *Назаренко Л. О. Експертиза товарів (Експертиза продовольчих товарів): навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2014. 312 с.*
8. *Плесовских Ю. Г. Судебная экспертиза: проблемы назначения и производства. Эксперт-криминалист. 2009. № 2. С. 39–45.*
9. *Щербаковський М. Г. Призначення та провадження судових експертиз: навч. посіб. / М. Г. Щербаковський. Х.: Фактор, 2011. 400 с.*
10. *Архіпов В. В. Класифікації експертних завдань, які вирішуються в рамках судово-товарознавчої експертизи. Часопис Київського університету права, 2007. № 4. С. 181–187.*

REFERENCES

1. Arkhipov V. V. *Sudovo-tovarnoznavcha ekspertyza tovariv narodnoho spozhyvannia ta posluh: teoriia tv. praktyka: navch.-prakt. posib. 2-he vyd.* [Forensic examination of consumer goods and services: the theory of tv. practice. 2nd form. Educational and practical guide]. Kyiv. Tsentr uchbovoi literatury. 2016. 306 p. 2. A. H. Zahorodnii, H. L. Vozniuk. *Finansovo-ekonomichnyi slovnyk.* [Financial and Economic Dictionary] 3-te vyd., dop. ta pererob. Lviv. Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki, 2011. 844 s. 3. *Pro publichni zakupivli. Zakon Ukrainy.* [About Public Procurement. Law of Ukraine] Vidomosti Verkhovnoi Rady, 2016, № 9. st. 89. URL://zakon3.rada.gov.ua/. 4. Dodonkyn Yu. V. *Tamozhennaia ekspertyza tovarov* [Customs examination of goods]. M.: ASAOEMIA. 2003. 270 s. 5. Kozmych D. I., Kobyshech A. D., Nazarenko L. O. *Ekspertyza tovariv.* [Examination of goods] Poltava: RVV PUET, 2011. 374 s. 6. *Sudovi ekspertyzy u sudochynstvi Ukrainy: nauk.-prakt. posib.* [Judicial Expertise in the Proceedings of Ukraine: Sciences. Pract. manual]; za zah. red. V. H. Honcharenka, I. V. Hory. K.: Yuryнком Inter, 2015. 504 s. 7. Nazarenko L. O. *Ekspertyza tovariv (Ekspertyza prodovolchyykh tovariv): navch. posib.* [Examination of goods (Examination of food products): Teaching. manual]. K. : «Tsentr uchbovoi literatury», 2014. 312 s. 8. Plesovskyykh Yu. H. *Sudebnaia ekspertyza: problemy naznacheniya y proyzvodstva.* [Forensic examination: problems of appointment and production]. Эксперт-криминалист. 2009. No. 2. S. 39–45. 9. Shcherbakovskyy M. H. *Pryznachennia ta provadzhennia sudovykh ekspertyz: navch. posib.* [Appointment and execution of forensic examinations: teaching. manual]. X.: Faktor, 2011. 400 s. 10. Arkhipov V. V. *Klasyfikatsii ekspertnykh zavdan, yaki vyrishuiutsia v ramkakh sudovo-tovarnoznavchoi ekspertyzy.* [Classifications of expert tasks, which are solved within the framework of forensic examination expertise.]. Chasopys Kyivskoho universytetu prava, 2007. No. 4. S. 181–187.

Дата надходження: 11.05.2018 р.